

Mustasaari Westenergy – Koivulahti 110 kV voimajohtolinjan muinaisjäännösinventointi 2018

Hannu Poutiainen
Timo Sepänmaa
Timo Jussila

Tilaja: Vaasan Sähköverkko Oy

Sisältö

Perustiedot	2
Yleiskartta	3
Vanhoja karttoja	4
Inventointi	5
Kirkkotie	6
Tulos	7
Lähteet	7
Kuvia	8

Kansikuva: Alavaa peltoa linjan koillisosassa Bertsin itäpuolella. Taustalla Finnbäcken -puro. Koilliseen.

Perustiedot

Alue: Mustasaari Westerenergy – Koivulahti 110 kV voimajohtolinjan reitti Koivulahden etelä- ja lounaispuolella.

Tarkoitus: Selvittää sijaitseeko voimajohtolinjan reitillä tai sen välittömässä läheisyydessä muinaisjäännöksiä tai muita suojeltavaksi katsottavia arkeologisia kulttuurihistoriallisia jäännöksiä.

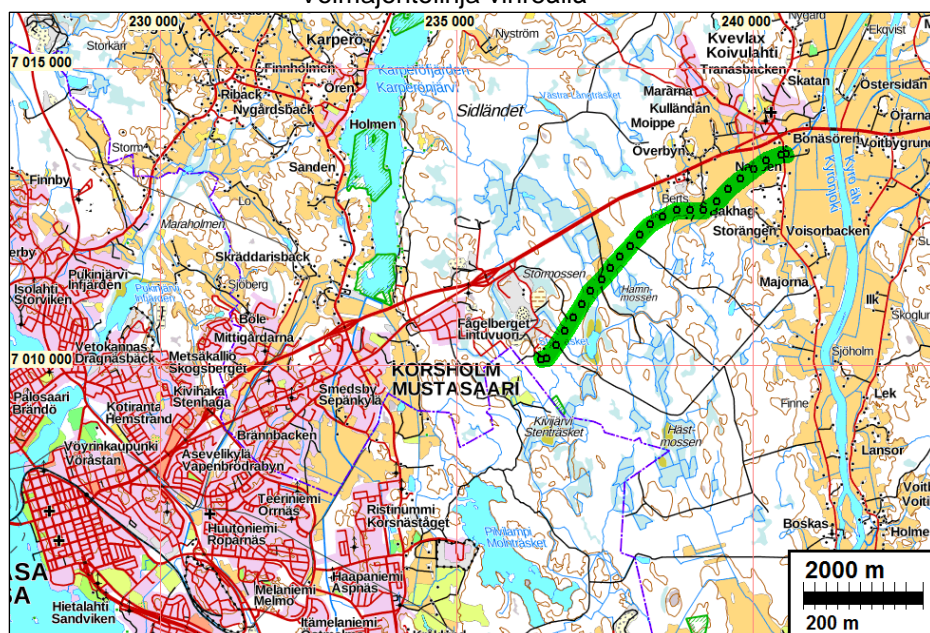
Työaika: Maastotyö 30.9.2018.

Kustantaja: Vaasan Sähköverkko Oy, Empower PN Oy:n välityksellä

Tekijät: Mikroliitti Oy, Hannu Poutiainen ja Timo Sepänmaa. Valmistelu ja raportti Timo Jussila (Poutiaisen maastotyön ja maaston kirjallisen kuvauksen mukaisesti).

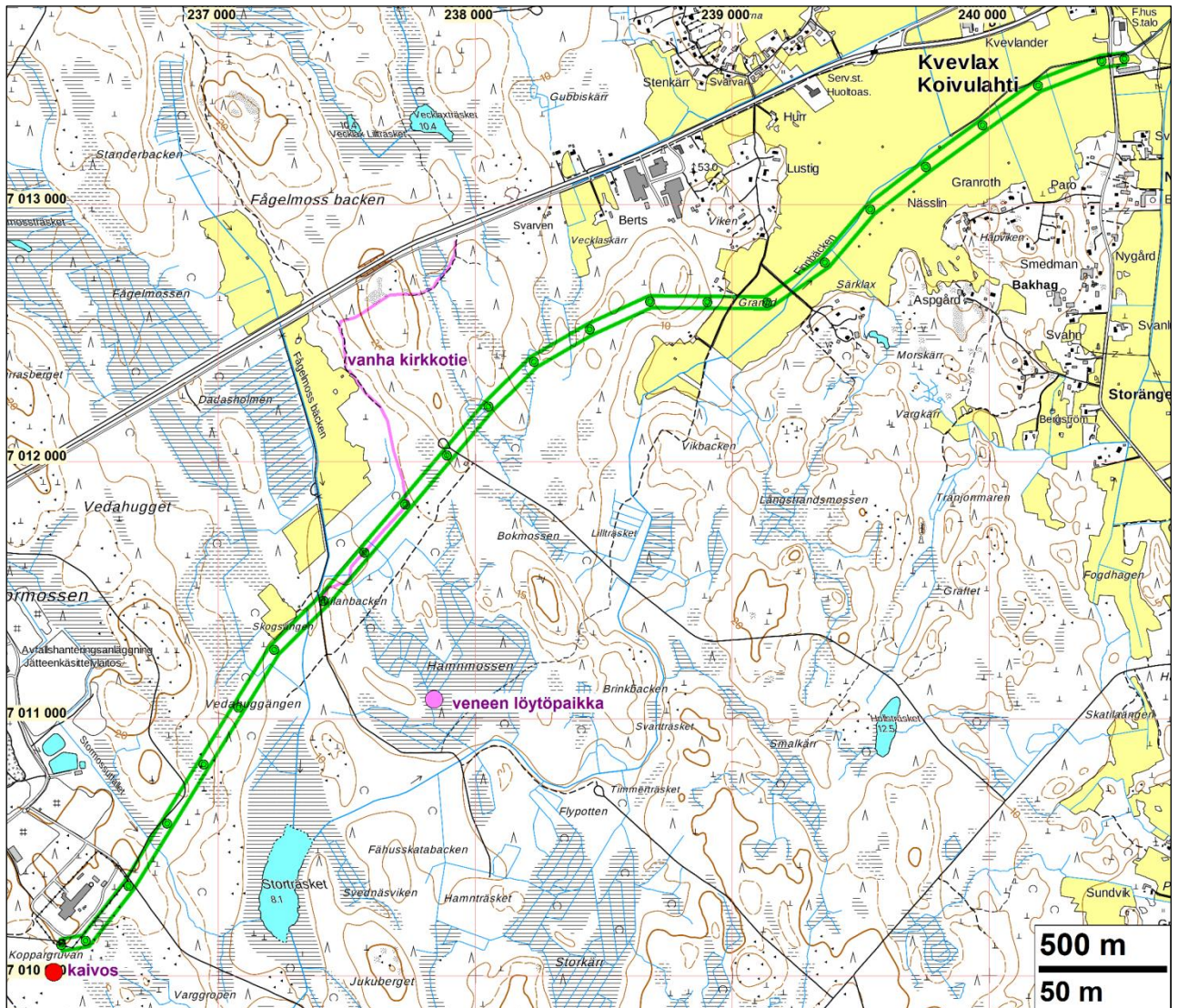
Tulokset: Voimalinjan reitiltä ei tunnettu ennestään muinaisjäännöksiä. Inventoinnissa ei todettu muinaisjäännöksiä tai muita suojeltavaksi katsottavia arkeologisia kulttuurihistoriallisia jäännöksiä. Linjan keskivaiheilla kulkee kuitenkin vanha kirkkotie (tai polku) Koivusaaresta Mustasaaren kirkolle, jonka ovat paikantaneet paikalliset historian tutkijat. Vaikka sitä ei voi määritellä muinaismuistolain mukaiseksi suojelu-kohteeksi, sillä on kuitenkin suuri paikallinen merkitys, minkä takia suosittelemme linjan vähäistä siirtoa vanhan kirkkotien linjauksen kohdalla.

Voimajohtolinja vihreällä

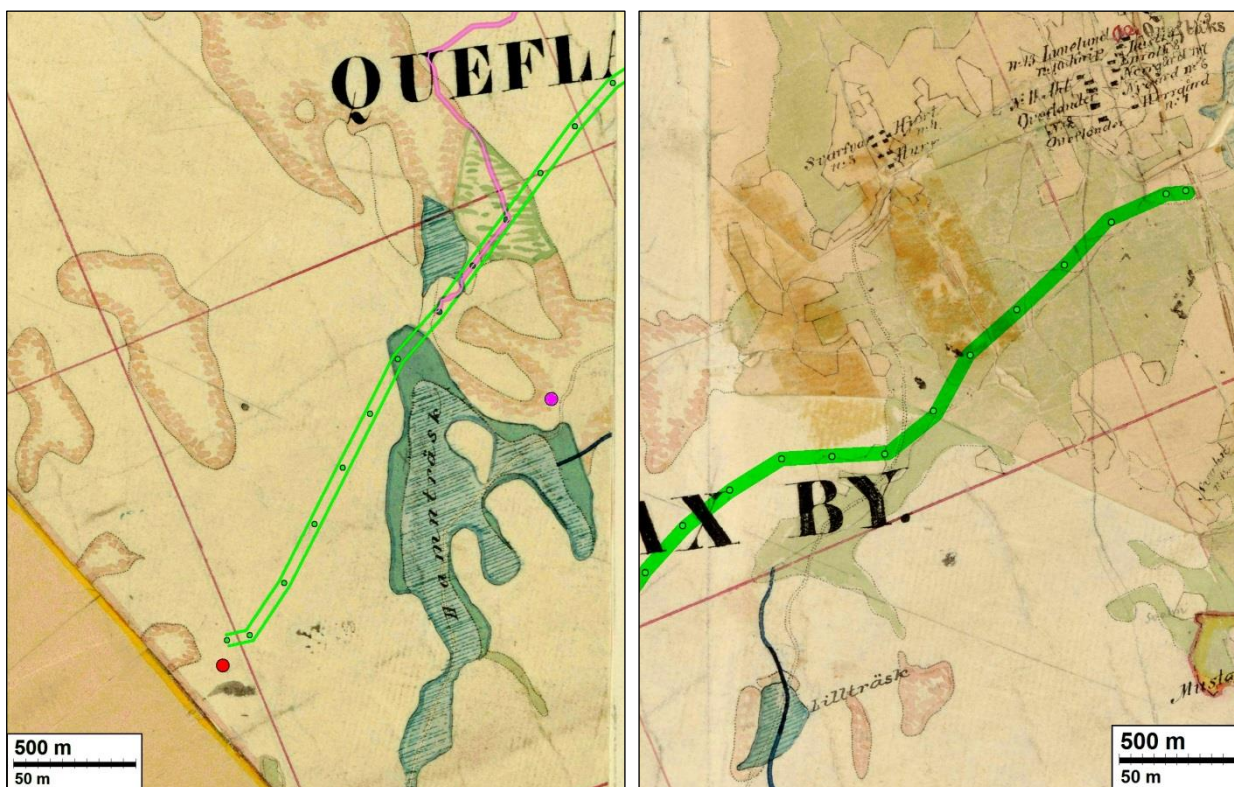
Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta 9/2018, ellei toisin mainittu. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 10/2018. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat ovat digitaalisia ja ne ovat tallessa Mikrolahti Oy:n serverillä.

Yleiskartta

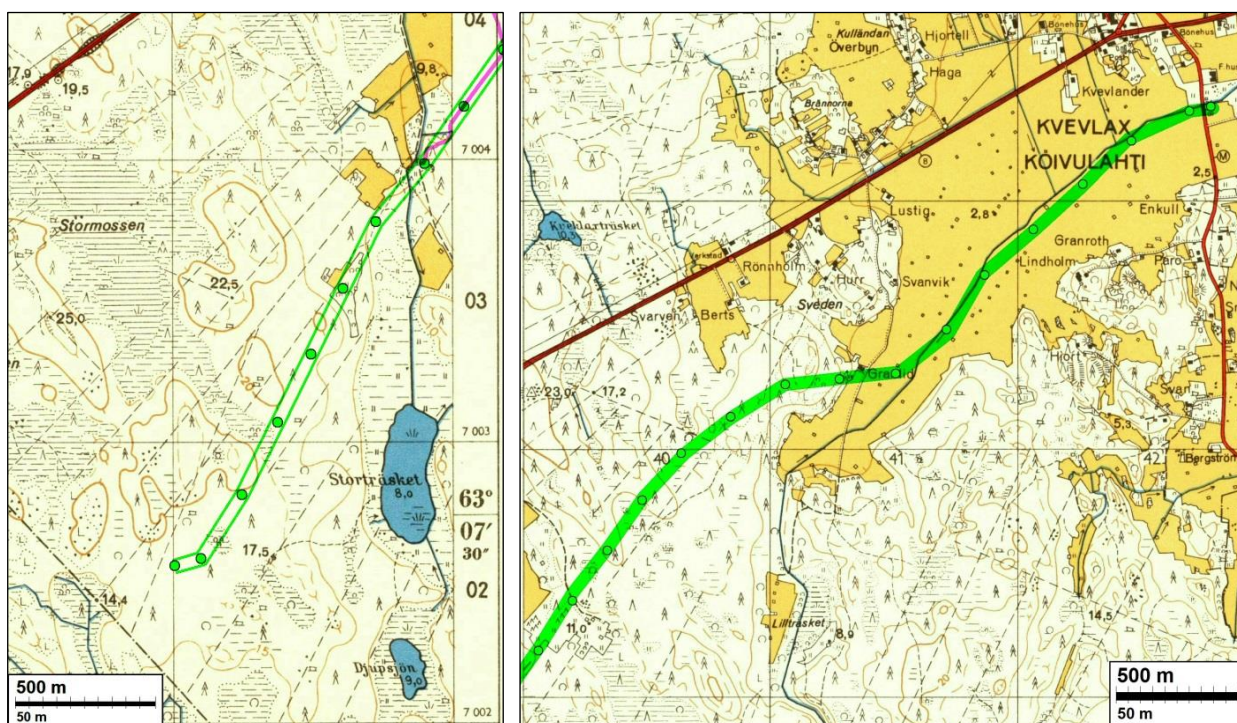

Voimajohtolinja vihreällä. Punainen pallo kiinteä muinaisjäännös Koppargruvan historiallisen ajan kaivoskuoppa (). Sinipunainen pallo on 1400-luvulle ajoitetun veneen löytöpaikka. Sinipunaisella viivalla "ylempi" vanha kirkkotie, joka lienee vanhempi kuin "alempi" kirkkotie joka on kulkenut n. 600 m linjan kaakkoispuolella, maastokartalle merkityn polun kohdilla. Tämä "alempi" väylä on kulkenut linjan poikki pohjoisempana (nyt peltotie). Kirkkotiet ovat päättyneet Hammossenin kohdalla olleen järven rannalle, linjan kohdalla oleva "ylempi" tie Vilanbackenin kohdilla.

Vanhoja karttoja

Otteet Koivulahden pitäjänkartasta 1846. Pääle piirretty voimajohtolinja vihreällä. Vasemmassa otteessa lisäksi kirkkotie sinipunaisella. Pitäjänkartalle on merkitty polku/talvitie linjan kaakkoispuolelle.

Vasemmallä kartalla voimalinjan reitti vihreällä vuoden 1959 peruskartalla (1331 12), oikealla vuoden 1960 peruskartalla (1333 03).

Vasemmalla ote kartasta v. 1690. Siihen on piirretty päälle karkeasti voimajohtolinjan kulku. Siinä näkyy hyvin järvoreitti vanhaan Vaasaan ja Mustasaaren kappelille. Oikealla ote kihlakunnankartasta v. 1901.

Inventointi

Vaasan Sähköverkko Oy:llä on suunnitteilla Westenergy – Koivulahti 110 kV voimajohtolinja. Hankkeesta pidetyssä viranomaisneuvottelussa vuonna 2017 maakuntamuseo edellytti muinaisjäännösinventointia voimajohdon suunnitellulla reitillä. Hankkeen konsultti Empower PN Oy tilaisi edellytetyn voimajohtolinjan muinaisjäännösinventoinnin Mikroliitti Oy:ltä. Hannu Poutiainen ja Timo Sepänmaa tekivät muinaisjäännösinventoinnin 30.9.2018 tutkimuksen kannalta hyvissä olosuhteissa.

Suunniteltu, n. 5,6 km pitkä voimajohtolinja sijoittuu Mustasaaren Koivulahden lounaispuolelle, Kokkolantien eteläpuolelle. Lounaassa linja alkaa Energiatien eteläpuolelta suunnaten koilliseen, metsä- ja suoalueelle josta Koivulahden eteläpuolelle jokilaakson peltoalueelle jossa linja kulkee Kyrönjokeen laskevan Finnbäckenin puron vartta Koivulahden taajaman eteläpuolelle. Linjan maasto sijoittuu 17 - 2 m korkeustasoille. Koillisosassa, peltoalueella linja kulkee 2 - 2,5 m korkeustasolla.

Korkeimmat huiput ovat paljastuneet veden alta n. 500 jKr. Alue on ollut rikkonaista (ja karikkoista), matalavetistä saaristoa rautakauden loppupuoliskolla. Metsäalueelta meri on vetäytynyt rautakauden loppuun mennessä (jolloin vedentaso n. 7,5 m). Viiden metrin tasolle vesi on laskenut keski-ajan lopulla. Metsäalueella, missä linja kulkee pääosin 15 - 10 m korkeustasoilla, voi periaatteessa sijaita rautakautisia, rantasidonnaisia muinaisjäännöksiä. Metsäalueella sijaitseva suo, Hammossen on ollut pitkään matalana järvenä, kuten myös aiemmin laajempina järvenä ollut Storträsket.

Suunnitellulta linjalta ei ennestään tunnettu muinaisjäännöksiä. Linjan lounaispään lähistöltä, siitä noin 60 m etelään, tunnetaan kiinteä muinaisjäännös Mustasaari Koppargruvan (mj-tunnus 1000003487), kaivoskuoppa vuosilta 1561- 63. Kaivoksesta on myös käytetty nimeä Molnträsket läheisen järven mukaan tai nimeä Ingesson vouti Hans Ingessonin mukaan (Puustinen 2008). Kaivoksen jäännös on metsässä sijaitseva, sammalen ja nurmen peittämä monttu, josta on kivet raivattu noin 13 x 8 metrin alalta. Syvyys on ainakin kaksi metriä. Tiettävästi lähistöllä on sijainnut myös kuparihytti. Hytti, jossa kupari oli tarkoitus erottaa louhitusta kivistä, lienee sijainnut kaivokselta noin 500 m itäkaakkoon. Hammossen suosta on 1980-luvulla löydetty [venejen jäännös](#), joka on v. 2014 radiohiiliajoitettu 1400 - 1500 luvulle.

Metsäalueella ei ole koskaan ollut linjan läheisyydessä asutusta. Linjan koillisosan alava peltoalue on paljastunut veden alta vasta uudella ajalla ja se on ollut sen jälkeen pitkään pehmeä ja

kosteaa maastoa johon ei ole voitu rakentaa. Historiallisen ajan asumiseen liittyviä muinaisjäännöksiä alueelta ei siis ole löydettävissä, mutta pyyntiin ja muuhun metsien hyödyntämiseen liittyvä kyllä.

Inventoinnin valmisteluvaiheessa tarkasteltiin vanhoja yleiskarttoja, joiden perusteella tarkempien isojakokarttojen tarkastelu katsottiin tarpeettomaksi. Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineiston avulla tarkasteltiin sijoittuuko linjalle siinä erottuvia, arkeologisesti mahdollisesti mielenkiintoisia maarakenteita - mitään mielenkiintoista ei siinä kuitenkaan havaittu. Maastossa linja käveltiin läpi metsäalueen osalta lähes kattavasti (tasaiset suometsät vain osittain). Peltoaluetta tyydyttiin vain vilkaisemaan.

Metsäalueen maasto, erityisesti linjan lounaisosassa on kivikkoista, paikoin louhikkoista. Vedahuggängenin alueella suunnitellulla voimajohtolinjalla maasto on tasaisempaa ja vähemmän kivistä. Siellä on myös kuuselle istutettua tasaista, suopohjaista entistä niittyä ja peltoa, jotka näkyvät vielä vuoden 1959 peruskartalla (1331 12). Vedahuggängenin koillispuolella on kosteapohjaista metsämaastoa, minkä jälkeen linja kulkee Skogsängenin pienen peltoalueen sivuitse sen kaakkoispuolelta. Vilanbackenilla, suunnitellulla voimajohtolinjalla, maasto (12,5 m mpy) on suhteellisen tasaista, vähäkivistä ja hiekkapohjaista lakialuetta. Vilanbackenin koillisrinne on kivisempää kuusikkoa, mutta alemmalla tasolla tasaisempaa. Suunnitellun voimajohtolinjan maasto Vilanbackenin koillispuolella on tasaista, paikoin kivikkoista suopohjaista istutuskuusikkoa, ilmeisesti vanhaa peltoa. Sinne on vuoden 1960 peruskartalla (1333 03) merkitty niittyä ja pensaikkoa sekä muutamia latoja. Kauempana Vilanbackenin koillispuolella, metsäautotien lenkistä lounaaseen, maasto on paikoin louhikkoa, paikoin suota.

Metsätienkin ja Bertsin välinen maasto (noin 10 – 15 m mpy) suunnitellulla voimajohtolinjalla vaihtelee ojitetuista soista ja kosteapohjaisista metsäalueista kivikkoisiin ja lohkareisiin moreenimuodostumiin. Lohkareita on myös kosteapohjaisilla alueilla, ja maasto onkin monin paikoin röykkyistä ja hankalaa kulkea. Bertsin eteläpuolella on muuta ympäristöä selvästi korkeampi moreenimuodostuma, jonka lakialueen eteläosin poikki linja kulkee. Maasto siellä on kivistä, samoin kuin mäen itäinen eli Granlidin puoleinen rinne. Granlidista Koivulahdessa sijaitsevalle seurantalolle saakka linja kulkee alavassa (noin 2 – 2,5 m mpy) peltomaastossa. Linja seuraillee Finnbäcken-puroa sen etelä- ja kaakkoisivulla.

Missään ei havaittu mitään merkkejä kiinteistä muinaisjäännöksistä tai muista kulttuurihistoriallisina kohteina suojeltavaksi arvioitavissa olevista jäännöksistä.

Kirkkotie

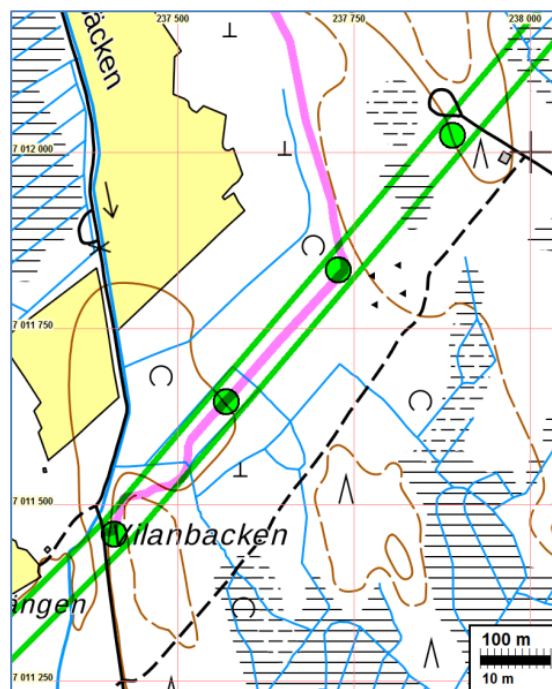
Metsäalueen läpi on kulkenut kaksi vanhaa ”[kirkkotietä](#)” Koivulahden kylästä Mustasaaren kappeliin ja vanhan Vaasan Sankta Maria kirkolle (rak. 1300-luvulla) ennen Koivulahden kappelin valmistumista vuonna 1692. Pohjoisempi näistä reiteistä on kulkenut osin suunnitellun linjan alla Vilanbacken mäelle josta matka on jatkunut veneellä – niin kauan kun järvet ja vesireitit ovat olleet avoimina (sittemmin no ovat soistuneet ja kuivuneet). Näitä ”kirkkoteitä” on käytetty kulku-reiteinä vielä siihen asti kun nykyisen Kokkolantien kohdalle rakennettu uusi tie Koivulahden ja Vaasan välille valmistui vuonna 1869 (Herrgård 2016, Kvevlax Hembyggsföreningen).

Koivulahden kotiseutuyhdistyksen ja paikallisten historiantutkijoiden paikantama pohjoisempi vanha kirkkotie (tai polku) kulkee suunnitellun linjan alla Vilanbackenin koillispuolella n. 500 m matkan. Maastossa emme voineet päätellä kirkkotien kulkua tai sitä, että siellä olevat polut ja urat olisivat alkujaan jäännöksiä vanhasta kirkkotiestä. Ei ole kuitenkaan mitään syytä epäillä kirkkotien paikannusta. Ilman mittavia kaivaustutkimuksia ja siinä mahdollisesti esiin tulevia konkreettisia ja ajoitettavissa olevia jäännöksiä sitä ei voi rauhoittaa kiinteänä muinaisjäännök-

senä. Virallisesti sitä voisi ehkä tässä vaiheessa pitää tarinapaikkana tai mahdollisena muinaisjäännöksenä jolloin sillä ei olisi suojelustusta.

Vanhalla kirkkotiellä ja sen linjauksella on kuitenkin suuri paikallinen merkitys. Maakunta- arkeologi Pentti Rislä on työn tilaajalta saamani tiedon mukaan antanut hankkeesta aikanaan lausunnon, mutta myöhemmin sähköpostitse kirjoittanut: ”*Varjeltava elementti on kirkkotien linjaus ja sen maisema. Vilanbackenin käyttöön ruu- mismäkenä viittaa lähinnä nimi ja vanha kulkureitti mäen ohi, joten tämä on suojelun kannalta enemmän sekundäärinen piirre...*”

Vaikka kirkkotien linjauksella ei ole muinais- jäännösstatusta, suosittelen kuitenkin, että voimajohtolinjaa siirrettäisiin kirkkotien linjauksen kohdalla muutaman kymmenen metriä kaakkoon. Tällöin voidaan välttyä myös mahdollisista jatkotutkimuksista ennen linjan rakentamista.

Vanhan kirkkotien linjaus sinipunaisella.
Suunniteltu voimajohtolinja vihreällä.

Tulos

Voimajohtolinjan reitiltä ei tunnettu ennestään muinaisjäännöksiä. Inventoinnissa ei löytynyt muinaisjäännöksiä eikä muita suojeltavaksi katsottavia kulttuurihistoriallisia jäännöksiä. Vilanbackenin koillispuolella linja kulkee sinne paikannetun vanhan kirkkotien kohdalla. Vaikka tämä tielinja ei ole nykyisillä tiedoilla kiinteä muinaisjäännös, suosittelemme linjan vähäistä siirtoa sen kohdalla.

4.11.2018

Timo Jussila

Lähteet

- Bergen, C. O 1846 Karta öfver Queflax socken i Wasa län. Maanmittauslaitos. Täydennetty päälle piirroksin joiltain osin 1891.
- Herrgård, Mikael 2016: Kvevlax : kyrkresor och samfärdsel i väglöst land. Acta antiqua Ostrobothniensia.
- Korsholman kihlakunnan kartta Vaasan lääniä. Maanmittauksen Ylihallitus 1901-1906.
- Kvevlax hembygdsförening. [Nettisivut](#).
- Okkonen, Jari 1988: Muinaiset kivirakennelmat Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla. Oulun Yliopisto.
- Peruskartta 1333 03 ja 1331 12, 1959 ja 1960. Maanmittauslaitos.
- Rantatupa, Heikki 2006: Chartographia Ostrobothnica Pohjanmaa vanhoissa kartoissa / Österbotten på gamla kartor. Förlags Ab Scriptum.
- Tuntematon 1690: Geographisch Affrijtningh uppå Lappfierd Nerpis Laihela Malax Musta-saari Lilla Kyro Stora Kyro Illmohla Lappo Wöro och Ny Carleby sochnar sampt en del af Pedersöre sochn. (Rantatupa 2006).

Kuvia

Suunniteltua voimajohtolinjaa lounaispäässä kuvattuna lounaaseen. Paikoin louhikkoa, paikoin suota. Oikea kuva: Suunniteltua voimajohtolinjaa keskivaiheilla, tilusrajan olevan traktoriuran kohdalta lounaaseen. Tasaista, paikoin kivikkoista suopohjaista istutuskuusikkoa, ilmeisesti vanhaa peltoa.

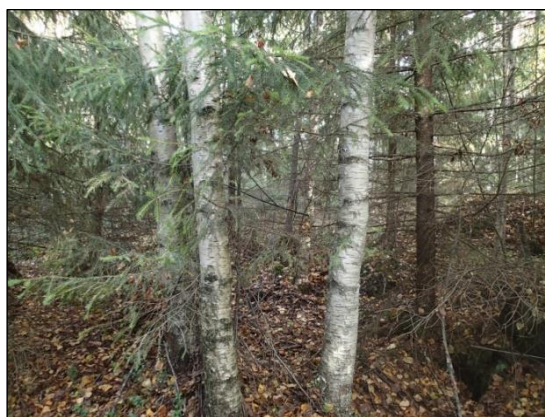
Kivikkoista ja louhikkoista mäkirinnettä suunnitellulla voimajohtolinjalla, linjan lounaisosassa. lounaaseen. Oikea kuva: Vedahuggängenin aluetta suunnitellulla voimajohtolinjalla lounaisosassa. Kuuselle istutettua tasaista, suopohjaista entistä niittyä ja peltoa. Kuvattu lounaaseen.

Alavaa peltomaastoa linjan koillispuolella Koivulahdessa. Linja on merkitty kulkemaan Finnbäcken-puron etelä- ja kaakkoispuolella, kuvassa vasemmalla puolella. Länteen. Oikea kuva: Alavaa peltomaastoa linjan koillisosassa Koivulahdessa. Linja on merkitty kulkemaan Finnbäcken-puron etelä- ja kaakkoispuolella, kuvassa puron vasemmalla puolella. Kaakkoon.

Länteen. Oikea kuva: Lohkareista ja kostepohjaista maastoa linjalla Bertsin lounaispuolella ja eteläpuolella

Lohkareista maastoa linjan lounaispäässä kuparikaivoksen pohjoispuolella.

Suunniteltua voimajohtolinjaa Vilanbackenin koillispuolelta – vanhan kirkkotien alueella, koordinaattipisteestä N 7011540 E 237478 etelään.